Heeft een kleine klas een negatieve invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen in de onderbouw van de basisschool?

Beantwoord door Jiska Peper (antwoordspecialist) en Marianne Hooijsma (kennismakelaar Kennisrotonde).

22 juli 2022

KR. 1441

Kort antwoord

Het is niet bekend of een kleine klas een negatieve invloed heeft op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen in de onderbouw van de basisschool.

Antwoord

In de onderbouw van de basisschool maken kinderen een grote sociaal-emotionele ontwikkeling door. Zo leren ze omgaan met verschillende emoties, ontwikkelen ze hun zelfbeeld en kunnen ze zich steeds beter verplaatsen in het perspectief en emoties van anderen (Stichting Leerplan Ontwikkeling, 2018; Singer et al., 2013). In deze ontwikkeling spelen leeftijdsgenootjes een belangrijke rol (Johnson et al., 2000). In Nederland zien we echter regelmatig scholen die te maken hebben met teruglopende leerlingaantallen, bijvoorbeeld door vergrijzing in de regio. In de afgelopen 10 jaar hebben 44 scholen hun deuren moeten sluiten en zijn 89 scholen gefuseerd in verband met teruglopende leerlingaantallen (DUO, 2021). Wat voor effect heeft een kleine klas op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen in de onderbouw van de basisschool? Kleine scholen zijn minder goed in staat de rol van sociale ontmoetingsplaats voor leeftijdsgenoten te vervullen (Onderwijsraad, 2013). Belemmert het beperkte aantal leeftijdsgenootjes het maken van sociale contacten en de identiteitsvorming? Of biedt een kleine klas juist kansen in de vorm van meer individuele ondersteuning in de sociaal-emotionele ontwikkeling?

Richtlijnen en wetgeving rondom klassengrootte

Er zijn in Nederland geen richtlijnen of wettelijke eisen voor het aantal leerlingen in een klas. Er is wel een minimum aan het aantal leerlingen voor een gehele school, de zogeheten opheffingsnorm. Deze norm is per gemeente verschillend en heeft te maken met de bevolkingsdichtheid. In zeer dunbevolkte gebieden is deze opheffingsnorm 23 leerlingen. Scholen met een leerlingenaantal dat 3 jaar op rij onder de opheffingsnorm valt, verliezen hun inkomsten. Schoolsluiting is daarbij vaak onvermijdelijk. In de praktijk kan het dus voorkomen dat een school niet hoeft te sluiten als er in de bovenbouw bijvoorbeeld 18 leerlingen zitten en in een onderbouw-combinatiegroep slechts 5.

Geen onderzoek naar het effect van kleine klassen op de sociaal-emotionele ontwikkeling

Er is geen onderzoek gedaan naar de gevolgen van een kleine klas voor de sociaal-emotionele ontwikkeling of vaardigheden van leerlingen in de onderbouw van de basisschool (Deunk & Dolaard, 2014). We kunnen daardoor niet met zekerheid zeggen of een kleine klas belemmeringen, of juist kansen biedt voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen.

Effect van combinatieklassen op sociaal-emotionele ontwikkeling

Kleine scholen maken vaak gebruik van combinatieklassen, waarbij kinderen van verschillende leeftijden in één groep worden geplaatst (Onderwijsraad, 2013). Recent onderzoek in China heeft laten zien dat kinderen in combinatieklassen met klasgenootjes tussen de 3 en 6 jaar langer en positiever met elkaar omgaan dan kinderen in een klas met uitsluitend dezelfde leeftijd (Wu et al., 2022). Daarnaast kwam uit een eerdere literatuurstudie naar voren dat leerlingen in combinatieklassen op de basisschool zelfstandiger en hulpvaardiger zijn en dat hun vriendschappen met kinderen van andere leeftijden in kwaliteit niet onderdoen aan vriendschappen met leeftijdsgenootjes (Deunk & Dolaard, 2014). Een eerder antwoord van de Kennisrotonde (2020) vond echter geen eenduidige effecten van combinatieklassen op de sociale (gedrags)ontwikkeling van kleuters. Sommige studies vonden geen verschil tussen 5-jarigen in een combinatiegroep of in een jaargroep. Ander onderzoek vond daarentegen positieve effecten van combinatiegroepen op interacties tussen leerlingen, leerkracht-leerlinginteracties en spel.

Geraadpleegde bronnen

Deunk, M. I., & Doolaard, S. (2014). *Onderwijs op kleine scholen*. Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs.

Dienst Uitvoering Onderwijs. (2021). https://duo.nl/open_onderwijsdata/primair-onderwijs/scholen-en-adressen/gesloten-scholen-primair-onderwijs.jsp

Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C.W., & Poteat, M. (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Education Journal*, 27**,** 207–212.

Kennisrotonde. (2020). *Wat draagt meer bij aan de ontwikkeling van kleuters met het oog op hun toerusting voor groep 3: aparte jaargroepen 1 en 2 of combinatiegroepen 1-2?* (KR. 945). Kennisrotonde.

Onderwijsraad. (2013). *Grenzen aan kleine scholen*. Den Haag.

Singer, E., & De Haan, D. (2013). *Speels, liefdevol en vakkundig. Theorie over ontwikkeling, opvoeding en educatie van jonge kinderen*. SWP.

Stichting Leerplan Ontwikkeling. (2019). *Sociaal emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs*.

Wu, J., Lin, W., & Ni, L. (2022). Peer interaction patterns in mixed-age and same-age Chinese kindergarten classrooms: An observation-based analysis. *Early Education and Development*, *33*, 541-553.

Over deze vraag

Opgesteld door:	Jiska Peper (antwoordspecialist) en Marianne Hooijsma (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	Schoolleider
Onderwijssector:	Primair onderwijs
Trefwoorden:	Klassengrootte, onderbouw, krimp, sociaal-emotionele ontwikkeling
Referentie:	Kennisrotonde. (2022). *Heeft een kleine klas een negatieve invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen in de onderbouw van de basisschool?* (KR. 1441)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.